

EAUS

EESTI AKADEEMILISE USUNDILOO SELTS

**Eesti Akadeemilise Usundiloo
Seltsi ettekandepäev Tartus
“Religioon ja rahvus/lus”**

15. mail 2015

Tartu Ülikooli von Bocki õppehoones
Ülikooli 16, auditooriumis 212

14.00 **Avasõnad:** Madis Arukask

14.05 **Amar Annus** “Religiooni ja rahvusluse ühised mehhanismid”

14.35 **Vladimir Sazonov** “Religioon ja rahvuslus Lähis-Idas 20.–21. sajandil: Süüria ja Iraagi näitel”

Tee- ja kohvipaus

15.30 **Art Leete** ““Jumal räägib meiega emakeeles”: protestandid ja komi kultuur”

16.00 **Tatiana Alybina** “The Mari religion in the Post-Soviet period”

16.45 **Seltsi üldkoosolek**

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

Religiooni ja rahvusluse ühised mehhanismid

Amar Annus

Religioon ja rahvuslus on omavahel seotud prosotsiaalsust edendavate ajumehhanismide kaudu. Täpsemalt vahendab aju prosotsiaalseid mehhanisme nagu usaldus, sotsiaalne tähelepanu, sotsiaalne taju ja empaatia, koostöövalmidus, vaimulugemise oskus jt. hormoon nimega oksütotsiin. Oksütotsiinile kui prosotsiaalset käitumist vahendavale hormoonile vastupidiselt käitub testosteroon, mis vahendab teisi funktsioone. Inimese aju varajases arengus sõltub emapoolsete ja isapoolsete geenide ekspressioonist, missuguseks nende hormoonide omavaheline vahekord kujuneb. Oksütotsiini taset saab inimese aju kunstlikult kergitada piserdades seda nina kaudu. Katsete tulemused on näidatud, et selle hormooni tase kunstlikul tõstmisel paranevad isiku mentalistlikud võimed, suureneb usaldus ja teised prosotsiaalsed võimed. Nende toimete tõttu on oksütotsiini hakatud kutsuma usalduse või armastuse hormooniks. Amsterdami ülikooli psühholoog Kaarsten de Dreu hakkas kahtlema, kas prosotsiaalsus, mida see hormoon tõesti vahendab, laieneb ka nõ. „võõrastele“. Evolutsioonilises mõttes inimene, kes usaldab võõraid, võib oma ellujäämise ohtu seada.

De Dreu uuemast uurimusest selgus, et oksütotsiin vahendab grupisest usaldust ehk siis armastust ainult omade vahel, mitte universaalset vendlust. Lisaks sellele suurendab see hormoon etnotsentrismi ehk natsionalismi. Teiste sõnadega, armastus omade vahel võib sattuda hormonaalsesse korrelatsiooni võõra vihkamisega. Samuti on prosotsiaalsuse komponent oluline isikulise jumala uskumise tekkimises ja religiooni tekkimises üldse. Aju osad, mis tegelevad isikulise jumalaga, tegelevad ka sotsiaalsete ülesannete lahendamise. Nendest sedastustest tekivad mõned väga olulised järeldused.

Nii religioon kui rahvuslus on aju arhitektuuris endas olemas, need tekivad iseenesest nii-öelda prosotsiaalselt häälestatud aju loomulike produktidena. Sellepärast ei ole täielikult ateistlik ja rahvusetu ühiskond võimalik, hoolimata sellest kui palju seda propageerida. Prosotsiaalse aju loomulikud viljad võivad olla nii positiivsed kui negatiivsed, sellepärast on selle aju omadusega tarvis pidevalt kriitiliselt tegeleda – vajatakse neid, kes oma sekkumisega toovad mõistust ja mõistmist, mis suudab vähendada vohama hakkavaid religioosset fundamentalismi ja natsionalismi. Selleks vajatakse usuteadlasi ja usundiloo spetsialiste, kes oma ainega tegelevad kriitiliselt.

Religioon ja rahvuslus Lähis-Idas 20.–21. sajandil: Süüria ja Iraagi näitel

Vladimir Sazonov

Antud ülevaatlikus ettekandes arutleb autor religiooni ja rahvus(luse) küsimusi Lähis-Idas 20.–21. sajandil uurides, kuidas on religioon ja rahvus(lus) seotud ning millist mõju need teineteisele avaldavad. Näitena on valitud Iraak ja Süüria, kuna need kaks riiki on hetkel raskes olukorras – mõlemas on käimas kodusõda, millel on selgeid ususõja jooni ning kus lisaks religioosete konfliktidele on puhkenud ka teravad etnilised konfliktid. Arutletakse ka selle üle, kuidas loodi riigid nagu Iraak ja Süüria ning miks nad ei kujunenud monoliitseteks rahvusriikideks. Mis roll oli selles kujunemises religioonil (eelkõige islamil) ja mis roll oli rahvusel selles, et Iraagi ja Süüria ajalugu on läinud just sellist teed ja miks on leidnud aset viimatised arengud.

Iraagi ja Süüria arengute üle arutledes on oluline islami eri tahkude mõtestamine. Mida tähendab islam? Mis religioon on islam? Kas islam on oma loomult radikaalne või mitte? Mis on islamiäärmuslus, miks ja kuidas see tekib? Missugused on islami ja islamismi seosed? Kas need seosed on üldse olemas ja kui on olemas, siis kui tihedalt on seotud omavahel islam, äärmuslus ning rahvuslus? Miks just Iraak ja Süüria langesid islamismi epideemia ohvriks ja mis osa on selles protsessis Läänel? Lähis-Ida, eriti Iraagi, aga ka Süüria probleemide põhjused on multikausaalsed, millesse käesolev ettekanne samuti valgust heidab.

Ettekande valmis projekti PFLKU15910 „Islamisesed konfliktid Lähis-Idas ja nende ajaloolised ning kultuurilised lätted Süüria ja Iraagi kodusõdade näidetel“ toetusel.

„Jumal räägib meiega emakeeles“: protestandid ja komi kultuur

Art Leete

Komi kirik (*Komi vitško*) on iseseisev evangeelne protestantlik kirik, keskusega Sõktõvkaris, Komimaal. Kiriku tekkeloo viivad usklikud ise aastasse 1941, iseseisev kogudus kujunes välja 1960. aastatel ja alates 1990. aastatest tegutsetakse ametlikult iseseisva kirikuna. Komi kiriku ideoloogias ja praktikas on oluline roll komi keele ja kultuuri hoidmisel ja arendamisel. Koguduse liikmed kinnitavad, et komi keele kaudu saab Jumal neile eriliselt lähedaseks ning Piibli sõnum jõuab sügavamalt kohale, “umbes nagu alateadvuse kaudu”. Selle arusaamisega seostub ka Komi kiriku püüd kogu komi kultuuri kättesaadavate vahenditega turgutada. Ettekandes arutan Komi kiriku rahvusliku strateegia ilmingute ja kiriku mõju üle ühiskonnas laiemalt.

The Mari religion in the Post-Soviet period

Tatiana Alybina

In spite of the Christianization period (16th–19th centuries) and antireligious politics of the Soviet era the Mari ethnic belief system has been partly preserved to some extent until today. It is possible to see two tendencies occurring within the Mari religious traditions during the “religious freedom” of the Post-Soviet period, which can be traced on vernacular and institutional levels. Vernacular religiosity is manifested through spontaneous traditions of local sacrificial ceremonies and private worship that is a part of rural way of life. A process of the formation of an official Mari ethnic religion was started at the beginning of the 1990s as a part of national movement in the Republic of Mari El. Today Mari ethnic religion is developed in the religious organization “Mari Traditional Religion” the members of which are *karts* (pagan priests) representing several districts of the Mari El. The institutional ethnic Mari religion has in the Republic the equal status to that of Islam and Russian Orthodoxy.

Although two levels of religious tradition are connected and mainly coexist in regional communal worship ceremonies there are some points what can be seen differently from the perspective of the members of the religious organization and the followers of vernacular tradition. In my paper I will observe the differences in the viewpoints of leaders of Mari religious movement and keepers of local Mari beliefs. On the basis of interviews with the members of the official religious organisation and the believers from local rural societies the issue of the meaning of contemporary Mari worship tradition will be discussed.

Ettekandepäeva korraldab Eesti Akadeemiline Usundiloo Selts koostöös Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudiga. Toetab Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Kultuuriteooria tippkeskus, CECT). Lähem info: Madis Arukask, EAUS-i president, madis.arukask@ut.ee